

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

TALABALARDA KREATIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI METODLARI

Maxmudov Sherzod Toxirjonovich

Namangan davlat texnika universiteti, mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya

Maqolada talabalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilinadi. Kreativ fikrlash tushunchasining mohiyati, uning talaba shaxsini intellektual rivojlantirishdagi o'рни, shuningdek, oliy ta'lim jarayonida kreativ fikrlashni shakllantiruvchi pedagogik shart sharoitlar, metod va texnologiyalar yoritiladi. Interfaol metodlar, loyihaviy va tadqiqot faoliyati, Sharq mutafakkirlari merosiga tayangan yondashuv, sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar hamda raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalarining kreativ kompetensiyani rivojlantirishdagi imkoniyatlari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: talabalar, kreativ fikrlash, ijodiy tafakkur, kreativ kompetensiya, interfaol metodlar, loyihaviy faoliyat, raqamli ta'lim, Sharq mutafakkirlari merosi.

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ

Махмудов Шерзод Тохиржонович

Наманганский государственный технический университет, независимый исследователь

Аннотация

В статье анализируются теоретические и практические основы развития креативного мышления у студентов. Раскрывается сущность понятия «креативное мышление», его роль в интеллектуальном развитии личности студента, а также педагогические условия, методы и технологии, способствующие формированию креативного мышления в высшей школе. Особое внимание уделяется интерактивным методам обучения, проектной и исследовательской деятельности, обращению к наследию восточных мыслителей, внеаудиторной воспитательной работе, а также цифровым и инновационным образовательным технологиям как факторам развития креативной компетентности студентов.

Ключевые слова: студенты, креативное мышление, творческое мышление, креативная компетентность, интерактивные методы, проектная деятельность, цифровое обучение, наследие восточных мыслителей.

EFFECTIVE METHODS FOR DEVELOPING CREATIVE THINKING IN STUDENTS

Maxmudov Sherzod Tokhirjonovich

Namangan State Technical University, Independent Researcher

Abstract

The article analyzes the theoretical and practical foundations of developing creative thinking in university students. It examines the essence of creative thinking, its role in the intellectual development of the student's personality, and the pedagogical conditions, methods, and technologies that promote creative thinking in higher education. The paper highlights the potential of interactive teaching methods, project-based and research activities, reliance on the heritage of Eastern thinkers, extracurricular educational work, and digital and innovative learning technologies for enhancing students' creative competence. Based on the analysis, practical

recommendations are proposed for the purposeful and systematic development of creative thinking in future specialists.

Keywords: students, creative thinking, creative mindset, creative competence, interactive methods, project-based learning, digital education, heritage of Eastern thinkers.

Bugungi kunda ta'lim tizimida kechayotgan modernizatsiya jarayonlari talabalardan nafaqat tayyor bilimlarni o'zlashtirishni, balki ularni mustaqil tahlil qilish, yangicha talqin etish va nostandart vaziyatlarda samarali yechim topishni ham talab qilmoqda. Shu bois oliy ta'lim muassasalarida talabalarda kreativ fikrlashni rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy yo'nalish sifatida qaralmoqda. Kreativ fikrlash shaxsning intellektual salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish, kasbiy faoliyatda raqobatbardoshlikni ta'minlash va jamiyat taraqqiyotiga ijodiy hissa qo'shishning muhim omili sanaladi. Shu jihatdan ushbu tadqiqotda talabalarda kreativ fikrlashni shakllantirishning pedagogik asoslari va samarali metodlari tahlil qilinadi.

Tahlil va natijalar

1. Talabalarda kreativ fikrlash tushunchasi va uning ahamiyati

Tadqiqotlarda kreativlik shaxsning yangi g'oyalar ishlab chiqishga tayyorligi, nostandart vaziyatlarda original yechimlar topa olishi va mavjud bilimlarni yangicha kombinatsiya qila bilishi sifatida talqin qilinadi. Kreativlik inson iqtidorining muhim tarkibiy qismi bo'lib, uning dunyoqarashi, nutqi, fikrlashi va amaliy faoliyatida namoyon bo'ladi.

Kreativ tafakkur shaxsning oldida turgan vazifalarni nostandart hal etish, maqsadlarga erishishning yangi va samarali yo'llarini topish qobiliyati sifatida izohlanadi. Bunda inson odatiy qoliplardan chetga chiqib, muammo yuzasidan bir nechta yechim variantini ko'ra olishi, vaziyatga mos ravishda eng maqbulini tanlashi muhim hisoblanadi [1; 5–6-b.].

Talabaning kreativligi ta'lim jarayonida amalga oshirilayotgan tadbirlar samaradorligini oshiradi, kasbiy faoliyatda yangi imkoniyatlarni izlash va ularni amaliyotga joriy etish motivatsiyasini kuchaytiradi. Kreativlik shaxsning o'zini anglash, o'z-o'zini takomillashtirish, kasbiy o'sish va karera bosqichlarida muvaffaqiyatga erishishida ham alohida rol o'ynaydi.

2. Talabalarda kreativ fikrlashni shakllantirishning pedagogik asoslari

2.1. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhiti

Talabalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish, avvalo, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratishni talab qiladi. Bunda ta'lim jarayoni talabaning individual qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlarini inobatga olgan holda tashkil etiladi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv talabaga mustaqil fikrlash, tanlov qilish, o'z pozitsiyasini erkin ifoda etish imkonini beradi va bu ijodiy faollikni qo'llab-quvvatlaydi.

Oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha qabul qilingan konsepsiyalar, qonun va qarorlarda ham ta'lim jarayonini talaba markazli, kreativ fikrlashni talab etadigan pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish zarurati ta'kidlanadi.

2.2. Psixologik-pedagogik sharoitlar

Kreativ fikrlashni shakllantirish uchun quyidagi psixologik-pedagogik sharoitlar muhim deb ko'rsatiladi:

- ochiq muloqot, erkin fikr almashinuvi, tanqidiy savollar berish imkoniyatining mavjudligi;
- xatoga nisbatan ijobiy munosabat, xato orqali o'rganish tamoyilini qo'llab-quvvatlash;
- talabaning ichki motivatsiyasini rag'batlantirish, muvaffaqiyatni ijtimoiy e'tirof etish;
- o'quv topshiriqlarini talabaning mustaqil izlanishi, tahliliy va tanqidiy fikrlashini talab qiladigan shaklda loyihalash [2; 176-b.].

3. Talabalarda kreativ fikrlashni rivojlantirish metodlari

3.1. Interfaol o'qitish metodlari

Kreativ fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlar alohida o'rin tutadi. "Aqliy hujum", munozara, klaster, "fikrlar xaritasi", rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning nostandart fikrlashini faollashtiradi, bir muammo bo'yicha turli

yechimlarni ishlab chiqishga undaydi.

Muammoli ta'lim sharoitida o'qituvchi tayyor bilimni emas, balki muammoli vaziyatni taklif etadi; talaba esa mustaqil izlanish orqali yechim topishga intiladi. Bu jarayon tanqidiy va kreativ fikrlashni uyg'un rivojlantirishga xizmat qiladi.

3.2. Loyihaviy va tadqiqot faoliyati

Talabalarda kreativ kompetensiyani rivojlantirishning samarali yo'nalishlaridan biri loyihaviy va ilmiy-tadqiqot faoliyatidir. Dizayn va loyiha faoliyatiga asoslangan mashg'ulotlar talabani real muammolarni mustaqil tahlil qilish, kreativ yechimlar ishlab chiqish va natijani amalda sinab ko'rishga undaydi.

Mustaqil ilmiy ishlar, kichik tadqiqot loyihalari, tajribalar o'tkazish, natijalarni taqqoslash va umumlashirish kabi topshiriqlar talabani analitik, reflektiv va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.

3.3. Sharq mutafakkirlari merosiga tayangan yondashuv

Qator tadqiqotlarda Sharq mutafakkirlari — Suqrot, Aflotun, Arastu, shuningdek, boshqa allomalarning ma'naviy-axloqiy qarashlari talabalarda kreativ fikrlashni shakllantirishda muhim manba ekani ko'rsatiladi. Ularning asarlarida ilmga muhabbat, mustaqil fikrlash, haqiqatni izlash, savol berish va mushohada yuritish kabi sifatlar targ'ib qilinadi [3; 256-b.].

Sharq mutafakkirlari pedagogik qarashlari asosida darslarda bahs-munozara, matn tahlili, hayotiy vaziyatlarni sharhlash, qadriyatlar asosida qaror qabul qilishga oid topshiriqlarni tashkil etish talabalarning ma'naviy-madaniy dunyoqarashi bilan birga ijodiy tafakkurini ham boyitadi.

3.4. Sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyat

Tadqiqotlarda sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyat o'quvchilar va talabalarda kreativ fikrlashni shakllantirishning samarali mexanizmi sifatida baholanadi. Bunda quyidagi metodlar muhim ahamiyatga ega:

- **emotsional stimulyatsiya** — ijodiy faoliyatni qiziqarli, hissiy jihatdan boy shaklda tashkil etish;
- **tanlov imkoniyati** — mavzu, rol, uslub bo'yicha erkin tanlov berish;
- **“fikrlash hamkorligi”** — kichik guruhlarda birgalikda kreativ vazifalarni bajarish;
- **ijobiy munosabat va ijtimoiy e'tirof** — ijodiy natijani rag'batlantirish, uni taqdim etish.

Bunday faoliyat kognitiv nazariya nuqtayi nazaridan talabalarga kreativ izlanish, fanlararo qarashlar va shaxsiy xulosalar shakllantirish uchun yetarli sharoit yaratib beradi [4; 427-b.].

3.5. Raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari

Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish kreativ fikrlashni rivojlantirishga keng imkoniyat yaratmoqda. Masofaviy, aralash, multimediyaga asoslangan ta'lim formatlari talabani:

- mustaqil axborot izlash;
- olingan ma'lumotlarni tahlil qilish va qayta ishlash;
- turli raqamli vositalar yordamida ijodiy mahsulot (prezentatsiya, video, loyiha) yaratish kabi ko'nikmalarini shakllantiradi.

Ingliz tilini interfaol, multimedia vositalari asosida o'qitish bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar yordamida o'qitish talabalarning diqqatini uzoq vaqt ushlab turish, ularning tinglash, o'qish, yozish va og'zaki nutq kabi ko'nikmalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayon esa ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

3.6. Sport va san'at orqali kreativlikni rivojlantirish

Jismoniy tarbiya va sport sohasida olib borilgan tadqiqotlar sportchilar va mutaxassislarda kreativ fikrlash, ijodiy faollik kompetensiyalarini rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydi. Bu borada quyidagi yo'nalishlar samarali deb ko'rsatiladi:

a) Game-based learning (o'yinga asoslangan o'qitish) — musobaqa va o'yin elementlari orqali o'quv jarayonida motivatsiya hamda ijodiy fikrlashni kuchaytirish;

b) san'at va sportni integratsiyalash — raqs, ritmika, estetik elementlarni jismoniy mashg'ulotlarga qo'shish orqali ijodiy va estetik fikrlashni rivojlantirish [5; 206-b.].

Bolalarda tasviriy san'at va qo'l mehnati orqali kreativlikni rivojlantirish bo'yicha ishlar ham estetik tarbiya, tasavvur, mushohada va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi, ularni ijodiy shaxs sifatida shakllantirishga yordam berishi bilan ahamiyatlidir.

4. Kreativ kompetensiya va uni baholash

Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda kreativ kompetensiya talabani kasbiy vaziyatlarda yangi g'oya va yechimlar ishlab chiqish, mavjud sharoitda samarali yo'l topish, yangilikni joriy eta olish qobiliyatlari majmui sifatida talqin qilinadi. Bunday kompetensiyani shakllantirish uchun o'quv dasturlari, dars ishlanmalari va baholash mezonlarini kreativlikni hisobga olgan holda qayta ko'rib chiqish zarur [6; 489-b.].

Muhokamalar

Asqarjon Xolturayev tadqiqotlarida oliy ta'lim o'qituvchilari uchun "kreativlik yo'l xaritasi" taklif etilib, unda ijodiy fikrlashni namoyon etish, talabalarni fanga qiziqishga undovchi strategiyalardan foydalanish, innovatsion yondashuvlar asosida pedagogik masalalarni hal qilish kabi yo'nalishlar ajratib ko'rsatiladi. Bunday yondashuv nafaqat o'qituvchining, balki talabalar kreativ kompetensiyasini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Talabalarda kreativ fikrlashni rivojlantirish bugungi ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Kreativlik shaxsning intellektual va kasbiy salohiyatini ochib berish, jamiyat taraqqiyotida faol ishtirok etish imkonini beruvchi muhim sifat sifatida qaraladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ fikrlashni rivojlantirish shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhiti, interfaol metodlar, loyihaviy va tadqiqot faoliyati, Sharq mutafakkirlari merosiga tayangan tarbiya, sinfdan tashqari ishlar hamda raqamli ta'lim texnologiyalarini kompleks qo'llash orqali yuqori natija beradi. Mazkur metod va shart-sharoitlarni maqsadli hamda tizimli ravishda ta'lim jarayoniga integratsiya qilish talabalarning kreativ kompetensiyasini shakllantirish, ularni zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh kadr sifatida tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026 yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni // *O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami*. — 2022. — 28-yanvar. — URL: <https://lex.uz> (murojaat qilingan sana: 21.04.2026).
2. Yuvashov Sh., Akbarov B. *Kreativ fikrlash: o'quv qo'llanma*. — Namangan, 2024. — 176 b.
3. Sabirova C., G'aniyeva A. Sharq mutafakkirlarining pedagogik qarashlari orqali bo'lajak o'qituvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirish // *Tamaddun nuri jurnali*. — 2024. — № 3. — B. 256.
4. Yaqubov F. Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarida kreativ fikrlash, ijodiy faollik kompetensiyalarini rivojlantirish orqali ilmiy tadqiqotchilik faoliyatini takomillashtirish // *Tamaddun nuri jurnali*. — 2025. — № 2. — B. 427.
5. Boltayeva Z. Talabalarda ijodiy fikrlashning pedagogik asoslari // *Tamaddun nuri jurnali*. — 2025. — № 1.
6. Xolturayev A. Oliy ta'lim o'qituvchilarining kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish // *Tamaddun nuri jurnali*. — 2025. — № 6. — B. 489.